

A magyar gyerekek ötöde bántalmazott már egy másik gyereket a neten

<https://qubit.hu/2018/10/04/a-magyar-gyerekek-otode-bantalmazott-mar-egy-masik-gyereket-a-neten>

[Rácz Johanna](#) írása (2018)

A XII. kerület gondolt egyet, és az államról leválva saját hatáskörben oktatni kezdte a kerület iskoláiba járó tinédzsereket a tudatosabb internetezésre. Az edukációs program hatásait, valamint az internetezési szokásokat kutatásokkal mérték, és az adatokat összevetették az országos reprezentatív mintán végzett hasonló felmérések eredményeivel. Sok minden kiderült: például hogy az ország leggazdagabb környékén tízből három óvodásnak van már saját mobil eszköze; hogy a kamaszok még mindig a szüleikben bíznak a legjobban, bár erősen jönnek fel a vloggerek; hogy a neten elszenvedett zaklatás, bántalmazás – akárcsak a felkavaró vizuális élmények – sokáig a gyerekekkel maradnak.

Tudjuk, hogy az internethasználat [a tinédzserek körében milyen méreteket ölt Magyarországon is](#), és hogy a folyamatos nethasználat micsoda személyiségformáló erővel hat rájuk, arról [Jeane M. Twenge amerikai pszichológus kutatásai](#) óta vannak fogalmaink. Arról is írtunk már, [milyen eszközei lehetnek egy szülőnek](#), ha szeretné biztonságosabb helyre tenni gyermeke számára az internetet. Hogy miféle kockázatoknak vannak kitéve a virtuális térben létező gyerekek, korábban így összegeztük:

- adathalászat,
- cyberbullying,
- digitális lábnyom (személyes adatok kockáztatása),
- függés,
- identitáslopás,
- internetes zaklatás,
- nem kívánt/felnőtt tartalmak,
- malware (kártékony szoftverek),
- hoax (online átverések).

A XII. kerületben a gyerekeket, a szülőket és a pedagógusokat is más-más módszerrel oktatták a net biztonságos használatára. A [program](#) bevezetése környékén, 2016-ban, majd a harmadik évben, 2018 júniusában is felmérést végeztek a kerület kilenc iskolájában (ezer 12-18 év közötti diák megkérdezésével), hogy lássák, hogyan változtak az internethasználati szokások, illetve ellenőrizték, jó úton járnak-e. Erről Pokorni Zoltán, a kerület fideszes polgármestere beszélt kedden az MTA dísztermében, ahol az Internet hatása a gyermekekre és fiatalokra című [konferenciát](#) rendezték a Nemzetközi Gyermekmentő Szolgálat szervezésében.

A szülők sokkal kevésbé jól értesültek az internettel kapcsolatban, mint gyermekeik: ezt jól mutatja az is, hogy a felmérések szerint a diákok egyre nagyobb hányada gondolja úgy, hogy jobban ismeri az internetet, mint a szülei. Erre utal az a kutatás is, amelyben arra voltak kíváncsiak, a szülők mit gondolnak, gyermekük részt vett-e már különféle kockázatos netes tevékenységekben (pl. bántalmazóként cyberbullyingban, találkozott-e már pornóval, kapott-e már szexuális ajánlatot, írt-e már agresszív kommentet), majd megkérdezték magukat a

gyerekeket is, és kiderült, hogy a felsorolt, részben korhatáros cselekedetek valós prevalenciája jóval nagyobb, mint ami a szülők fejében él. A cyberbullyingban való részességet például a szülők kevesebb mint 10 százaléka gondolta gyermekénél esélyesnek, a gyerekeknek azonban 21 százaléka vallotta be, hogy részt vett már ilyesmiben.

A XII. kerületben a szakirodalom és az internetezési szokásokról szóló felmérések áttanulmányozása után úgy döntöttek, hogy komplex programmal, több oldalról növelik a tudatosságot az internetezés veszélynek leginkább kitett, digitális bennszülött korosztályban, illetve a kapcsolódó felnőtt csoportokban. A szülők oktatását előbb a kerület egyik közösségi házában kezdték el, de mivel kevés szülő jött el, egy idő után áthelyezték a képzést abba az iskolába, ahová az érintettek gyerekei jártak, és így már jól működött a dolog, a szülők 100 százaléka igényelné, hogy legyenek még hasonló képzések. Az önként jelentkező pedagógusok egy „mediasmart” tanfolyamot végeztek el: az első években még 20-30 fős csoportokban képezték őket, az utolsó évben azonban beütött a tanárhiány – mint Pokorni megjegyezte –, így nehezzé vált képzett oktatót találni a pedagógusok tanítására.

A gyerekeknél a mentorprogramot találták a legcélravezetőbbnek, mivel a kicsit idősebb kortársak hitelesebben tudnak hozzájuk szólni, mint a felnőttek. Így többlépcsős folyamatban kiválasztott, tanfolyamon kiképzett középiskolásokat küldtek az általános iskolákba, hogy segítsék a kisebbeket a tudatos internetezésben. A nagyobbak ráadásul elszámolhatták a mentorálást iskolai közösségi szolgálatként.

A felmérésekből kiderült, hogy az internetezés egyeduralkodója a korosztályban 2016-hoz képest is észrevehetően erősödött (például 10 százalékponttal nőtt a naponta legalább 3 órát internetező fiatalok aránya), de az internetedukációs erőfeszítések hatására a gyerekek tudatossága is nagyban nőtt, a segítségkérésre való hajlandóságuk konfliktus esetén például ugyancsak 10 százalékponttal. A program keretében összesen 61 pedagógusban tudatosították, hogy milyen jelekre kell odafigyelniük, 2017-ben 116 kilencedikes és tizedikes diák jelentkezett mentornak, és 40 osztályban összesen 1200 gyereknek tartottak képzést. Mindez összesen 3 és fél millió forintba került évente; Pokorni szerint egy hasonlóan tehető önkormányzatnak ennyi bele kell, hogy férjen.

„A kampányeszközök ellenére ehhez a dologhoz nem kampányként, hanem kultúraként szeretnénk nyúlni” – mondta Pokorni; azaz úgy akarják kialakítani a tudatosabb internetezés kultúráját, mint a napi fogmosását.

Tízből három óvodásnak saját mobil eszköze van

Kósa Éva, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem munkatársa, illetve László Miklós, az ELTE szociológusa végezték el a kutatást a kerületi 7-11. osztályosok körében, és az eredményeket összevetették egy-egy 2009-ben, illetve 2017-ben országos, reprezentatív mintán elvégzett hasonló kutatás eredményeivel. A konferencián vázlatosan bemutatott eredményekből néhány tény és tanulság:

- A XII. kerületi gyerekek valamivel korábban interneteztek először (8,4 évesen), mint az országos felmérés résztvevői (8,9 évesen).
- A hetedikesek jóval korábban kezdték, mint a tizenegyedikesek.
- Tíz óvodásból háromnak saját mobil eszköze van a XII. kerületben. (Néhálynak több is.)
- Az újságolvasás mint szokás, gyakorlatilag megszűnt ebben a generációban.

- 2009-ben még 9 óra 40 percet töltöttek átlagosan valamilyen médiával, jellemző volt közben a párhuzamos tevékenység. 2017-ben már 12 óra 49 perc volt ez az időtartam, és dominált a párhuzamos tevékenység. (Az olvasás mellett nem végezhető párhuzamos tevékenység, ezért az is kiszorulóban van.)
- A legdinamikusabban az online filmnézés terjed az interneten végezhető tevékenységek közül. 2018-ban (a XII. kerületben) a gyerekek 59 százaléka mondta, hogy szinte mindennap néz online filmet.
- A tévénézés ideje jelentősen csökkent az országos mintán 2009 óta: háromról másfél órára. Más kérdés, hogy a képernyő bámulása vette át a helyét. Tovább nyílt az olló a felnőttek és gyerekek digitális írástudása között.
- Országosan és Budapesten is nő azoknak az aránya a vizsgált korosztályon belül, akik pornóoldalra, hát, tévednek. Az országos mintában az arányuk 46-ról 55 százalékra nőtt 2009 és 2017 között.

Az biztos, hogy az internet korlátozása nem működik, ma már lehetetlen elzárni a gyerekeket az internettől – mondta Kósa, aki a felmérések eredményeit elemezve azt is megemlítette, hogy a szülők bevonásában nem tudtak jelentős áttörést elérni, azaz az internethasználat elharapózása ellenére a szülők nem váltak aktívabbá a gyerekek netes jelenlétének mentorálásában.

Aggasztó trend, hogy a netezés elharapódzik, de az otthoni használatot kordában tartó családi szabályok egyre kevésbé jellemzőek. A gyerekek szerint a szülők elsősorban abba szólnak bele, hogy mit vásárolhatnak a neten, de hogy milyen oldalakat látogatnak, mivel játszanak, mit töltenek fel magukról, kik az ismerőseik, arra már kevésbé terjed ki a szülői figyelem.

A kerületi felmérések azt mutatták, hogy a tudatos internetezésről szóló képzés hatására nőtt azoknak a gyerekeknek az aránya, akik kevesebb adatukat adják meg a netes felületeken. Az országos mintához képest a kerületi gyerekek jóval nagyobb arányban válogatták meg, hogy melyik interneten kötetett ismeretségüket kövesse személyes találkozó.

Undorító vagy, halj meg!

A kutatás egyik legérdekesebb része az volt, ahol a fiatalok személyes történetekről is beszámoltak. Kósa szerint a korábbi iskolai zaklatás szinte teljes egészében áthelyeződött a virtuális térbe, és ez több hátránnyal is jár: egyrészt az interneten sokkal hamarabb fájulhatnak el a dolgok, mintha szemtől szemben szidalmaznának valakit: egy előnytelen külsejű kislánynak például azzal kezdett megküzdenie, hogy osztálytársai tömegesen üzenik neki: „undorító vagy, halj meg!”. Másrészt, mint a konferencia más felszólalói is elmondták, a netes zaklatás, a cyberbullying elől nincs hova menekülni: folytatódik éjszaka, hétvégén és a nyári szünetben is.

A gyerekek a felmérés szerint a kortársaiktól legtöbbször ilyen típusú szidalmazást, csúfolódást szenvednek el, de gyakran előfordul az is, hogy meghamisítják a profiljukat. Ismeretlenek zaklatásával is sokan találkoztak már a korosztályból: a leggyakoribb probléma, hogy az illető másnak adja ki magát, perverz ajánlatokat, szexuális utalásokat, ajánlatokat tesz, és intim képet kér, illetve küld.

A válaszok azt mutatják, hogy a zaklatások nyomot hagynak a fejlődő személyiségben: sérül az énkép, az önértékelés. Ahogy az egyik gyermek megfogalmazta: „mindenki megfélekedezett róla, csak én nem”.

De a gyerekek személyes történeteiben megjelent a zavaró tartalmaknak egy olyan kategóriája is, amelyre nem sok figyelem jut a szexualitással kapcsolatos aggályok árnyékában. Időről időre a gyerekek is beleütköznek vizuálisan felkavaró tartalmakba: a felmérésben kifejezetten sokan számoltak be állatkínzós videókról, amelyek nagyon érzékenyen érintették őket. Többen láttak már valódi gyilkosságot, például lefejezős ISIS-videót, amivel kapcsolatban a klinikus pszichológus Kósa felhívta a figyelmet, hogy felkavaró hatása sokszorosa a filmekben látott fiktív erőszakénak. Fokozottan kitétek a kamaszok az öngyilkossággal, önpusztítással összefüggő tartalmaknak: sokan látnak képeket például vagdosott karról, és a válaszadók nagy része hallott már az öngyilkosságra buzdító játékokról is. De nem egy gyerek említette például, hogy látott már halottgyalázást ábrázoló bizarr videót is.

A felmérésben részt vevő gyerekek szóhasználatával ezek a „gyomorforogató”, ijesztő vizuális élmények sokáig megmaradnak, retinába égnék. Ráadásul olyan szörnyűségek létezésére világítanak rá kivédhetetlen egyértelműséggel, amelyekre a gyerekek maguktól nem is gondolnának. Akik ilyen ügyekben segítséget kérnek, leggyakrabban a szülőhöz fordulnak, de sokszor távolítást használnak, például azt mondják, nem velük, hanem egy barátjukkal történt az eset.

Nő az internet veszélyeinek való kitettség, de a tudatosság is a gyerekekben, és mint kiderült, hatékonyan növelhető is – összegezte Kósa a kutatás tanulságait. Annak érdekében, hogy a folyamatos internetezés káros hatásait minimalizáljuk, nem elég a fiatalokat nevelni, az őket körülvevő szociális, szocializációs közegen is javítani kell: a tanárok és a szülők felvilágosítása mellett fontos a média eszközeivel is odahatni, a gyerekek oktatásánál pedig érdemes kiaknázni a kortárshatást. „Ne úgy álljunk tehát hozzá, hogy csak a gyerek hibája, hogy folyton a neten lóg. A szülő és a tanárfejekben is változást kell elérni.”

Kamaszok bizalmi indexe: reklámok > politikusok

Jó hír a szülőknek, hogy a kamaszok hitelességi indexét még mindig ők vezetik. Utánuk következnek a tanárok, majd a Wikipedia és a vloggerek. Utóbbiak valószínűleg dinamikusan jönnek föl: a hírportáloknak például már kevésbé hisznek a kamaszok, mint a kedvenc vloggereiknek. (Alább az UNICEF vloggerektől és egyéb celebeket felvonultató, cyberbullyingről szóló felvilágosító videója, amit ugyancsak prezentáltak a konferencián:)

A kamaszok számára a hírportáloknál is kevésbé hitelesek a reklámok, de még azoknak is inkább hisznek, mint a sor legvégén kullogó politikusoknak.